

BACHELOROPLEIDING
GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR
FACULTEIT DER LETTEREN
RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0725

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN.....	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	5
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	11
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	13
BIJLAGEN	23
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	25
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN	26
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	28
BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA	29
BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	30

Dit rapport is vastgesteld op 4 april 2020

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur

Naam van de opleiding:	Griekse en Latijnse Taal en Cultuur
Internationale naam:	Greek and Latin Languages and Cultures
CROHO-nummer:	56003
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie:	Groningen
Varianten:	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Regiostudies aan de Faculteit der Letteren van Rijksuniversiteit Groningen vond plaats op 30 en 31 oktober en 1 november 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Rijksuniversiteit Groningen
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 4 maart 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Dr. N.A. (Nicolet) Boekhoff-van der Voort, universitair docent Islamstudies en coördinator van de Graduate School for the Humanities aan de Radboud Universiteit;
- Prof. dr. G. (Gert) Buelens, gewoon hoogleraar English and American Literature aan Vakgroep Letterkunde van de Universiteit Gent (België);
- E.L. (Emma) Mendez Correa, bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Het panel werd ondersteund door drs. E.G.M. (Mariette) Huisjes, die optrad als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen maakt onderdeel uit van de visitatiegroep Regiostudies. In de periode maart 2019 tot en met november 2019 beoordeelde het panel in totaal 38 opleidingen aan vijf universiteiten: Radboud Universiteit, Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam en Rijksuniversiteit Groningen.

Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. A. (Umar) Ryad, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Prof. dr. G. (Gunnar) De Boel, gewoon hoogleraar in Vergelijkende Taalkunde, Griekse Taalkunde en Nieuwgriekse en Byzantijnse Letterkunde aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. I. (Inge) Brinkman, professor in African Studies aan de Vakgroep Afrikaanse Talen en Culturen van Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. G. (Gert) Buelens, gewoon hoogleraar English and American Literature aan de Vakgroep Letterkunde van de Universiteit Gent (België);
- Dr. D. (Diana Bullen) Presciutti, senior lecturer in Kunstgeschiedenis, director of Global Studies en director van het Interdisciplinary Studies Centre aan de University of Essex (Groot-Brittannië);
- R.A. (Rianne) Clerc-de Groot MA, docent Klassieke Talen aan het Cygnus Gymnasium in Amsterdam;
- Dr. D. (Dario) Fazzi, docent Noord-Amerika Studies en International Studies aan de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. A.F.R. (Ann) Heirman, hoogleraar Chinese Taal en Cultuur aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. A. (Axel) Holvoet, hoogleraar aan het Institute of the Languages and Cultures of the Baltic van Vilnius University (Litouwen);
- Prof. dr. V. (Vincent) Houben, hoogleraar Geschichte und Gesellschaft Südasiens aan de Humboldt Universität Berlin (Duitsland);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel, hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. D. (Daeyeol) Kim, professor aan het Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INaLCO) van de Université Sorbonne Paris Cité (Frankrijk);
- L. (Lotte) Metz MA, docente Grieks en Latijn aan het Stedelijk Gymnasium Nijmegen;
- Prof. dr. J. (John) Nawas, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. A. (Andreas) Niehaus, hoogleraar Japanse Taal en Cultuur aan de Vakgroep Talen en Culturen (afdeling Zuid- en Oost-Azië) van de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. J.L.M. (Jan) Papy, gewoon hoogleraar, verbonden aan de Onderzoeksgroep Latijnse Literatuur van de KU Leuven (België);
- Dr. N.A. (Nicolet) Boekhoff-van der Voort, docent Islamstudies en coördinator Graduate School for the Humanities aan de Radboud Universiteit;
- C. (Charlotte) van der Voort, derdejaars bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, en pre-masterstudent Nederlandse Taal en Cultuur, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- L. (Lara) van Lookeren Campagne, bachelorstudent Midden-Oosten Studies aan de Universiteit van Amsterdam [studentlid];
- G.M. (Gerieke) Prins, bachelorstudent Geschiedenis, met een focus op Sociale Geschiedenis en migratiegeschiedenis en een minor in Latijns-Amerikastudies, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- E.L. (Emma) Mendez Correa, bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden [studentlid];

- Prof. dr. L.P. (Lars) Rensmann, hoogleraar European Politics and Society aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent International Studies en Russian Studies, Universiteit Leiden].
- Em. prof. dr. C.H.M. (Kees) Versteegh, emeritus hoogleraar Arabisch en Islam aan de Radboud Universiteit [referent Arabisch en Midden-Oostenstudies, Universiteit van Amsterdam];
- Prof. dr. H. (Harco) Willems, hoogleraar Egyptologie aan de KU Leuven (België) en directeur van de Leuvense opgravingsmissie in Dayr al-Barshā (Midden Egypte) [referent Oude Nabije Oostenstudies, Universiteit Leiden];
- Prof. dr. J. (Jaap) Wisse, professor of Latin Language & Literature aan Newcastle University (Groot-Brittannië) [referent GLTC en Oudheidstudies, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam].

Voor elk bezoek is een (sub)panel samengesteld, waarbij rekening is gehouden met de expertise, onafhankelijkheid en beschikbaarheid van de panelleden.

Projectleider van de visitatiegroep Regiostudies was dr. Els Schröder, medewerker van QANU. Zij was tevens coördinerend secretaris van het panel tijdens het bezoek aan de Radboud Universiteit en tijdens het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden. Om de consistentie van de beoordelingen te waarborgen bezocht zij ook de start- en slotvergaderingen van het panel van de andere bezoeken en las en becommentarieerde elk conceptrapport. Tijdens haar verlofperiode werd zij bij het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Universiteit van Amsterdam, en bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden vervangen door dr. Irene Conradie, bij het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen door dr. Anna Sparreboom. Hierbij werden nauwlettend de bevindingen tijdens de verschillende bezoeken geïkt.

Verschillende secretarissen ondersteunden het panel: drs. Trees Graas (medewerker van QANU) bij het bezoek aan de Radboud Universiteit; drs. Mariette Huisjes (freelance medewerker van QANU) bij het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden en het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen; drs. Erik van der Spek (freelance medewerker van QANU) bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden; drs. Mariëlle Klerks (freelance medewerker van QANU) bij het gecombineerde bezoek aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. De QANU-projectleiders en secretarissen voerden regelmatig overleg, voorafgaand, tijdens en na afloop van elk bezoek.

Vorbereiding

Op 22 november 2018 vond een vooroverleg plaats met de voorzitter waarin de projectleider hem informeerde over de taakstelling en werkwijze van het panel in het algemeen en de rol van de voorzitter in het bijzonder, en een toelichting gaf op de van toepassing zijnde beoordelingskaders. Voorafgaand aan de bezoeken informeerde de projectleider de panelleden telefonisch en per e-mail over de taakstelling, algemene werkwijze en de formele kaders. Voor elke gespreksronde werden representatieve gesprekspartners geselecteerd. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 4.

De opleidingen schreven ter voorbereiding op de visitatie een zelfevaluatierapport. Deze werden na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en volledigheid en vervolgens doorgestuurd aan de panelleden. De panelleden bestudeerden de zelfevaluatierapporten en bijlagen en formuleerden op basis hiervan vragen en aandachtspunten ter voorbereiding op het bezoek. Ook formuleerden de panelleden per opleiding punten die hen in positieve zin opvielen.

Naast de zelfevaluatierapporten bestudeerde het panel voorafgaand aan het bezoek een selectie van eindwerken en bijbehorende beoordelingsformulieren (zie Bijlage 4).

Bezoek

Het bezoek aan Rijksuniversiteit Groningen vond plaats op 30 en 31 oktober en 1 november 2019.

Bij de start van elk bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de eerste bevindingen en vragen en aandachtspunten werden besproken en waarin het panel afspraken maakte over de taakverdeling.

De panelleden bespraken ook hun bevindingen ten aanzien van de (beoordeling van de) bestudeerde scripties.

Tijdens het bezoek heeft het panel eveneens onderwijs- en toetsmateriaal en verslagen van de opleidings- en examencommissie bestudeerd. Een overzicht van het bestudeerde materiaal is opgenomen in Bijlage 5. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Vertegenwoordigers van de opleidingscommissie namen deel aan het gesprek met docenten en studenten. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt.

Het panel gebruikte het laatste deel van het bezoek voor een intern overleg om de voorlopige bevindingen vast te stellen. Ter afsluiting gaf de voorzitter een korte mondelinge toelichting aan alle belangstellenden, waarin hij de belangrijkste observaties van het panel deelde.

Na afloop van de visitatie vonden in parallelsessies ontwikkelgesprekken plaats waarin panelleden en vertegenwoordigers van de opleidingen met elkaar in gesprek gingen over ontwikkelingen bij de betreffende opleidingen. De uitkomsten van het ontwikkelgesprek zijn in een apart verslag vastgelegd en afgestemd met het panel. Dit verslag publiceren de opleidingen zelf.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de projectleider voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de projectleider het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de projectleider en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Letteren en aan het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op Standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

Het panel vindt het profiel van de opleiding helder, eigentijds en goed aansluitend bij ontwikkelingen in het internationale onderzoek en het Nederlandse onderwijs. Hoewel zij niet exclusief opleidt voor het leraarschap draagt de opleiding wel bij aan de urgente maatschappelijke behoefte aan docenten klassieke talen. Een aantal onderscheidende kenmerken kan daarbij expliciet worden ingezet: de nadruk op interculturele competenties en andere overdraagbare vaardigheden, de integrale benadering en de originele selectie van auteurs waarmee zij durft af te wijken van de traditionele corpora. Hoewel zeer te hopen is dat de inschrijvingen toenemen, acht het panel het verstandig ook na te gaan hoe men de positie van de klassieke talen op andere wijzen kan versterken en hoe men met een klein docententeam een ruim aanbod van vakken kan blijven garanderen. Bijvoorbeeld door het aanbieden van faculteitsbrede vakken over receptie en/of door samen te werken met andere disciplines, zoals geschiedenis of literatuurwetenschap.

Het panel vindt de eindkwalificaties duidelijk geformuleerd en realistisch; ze sluiten goed aan bij het profiel van de opleiding. Niveau en oriëntatie van de eindkwalificaties zijn wat het panel betreft in lijn met de internationale eisen die gesteld worden aan een academische bacheloropleiding.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het panel vindt het curriculum, de docenten en de leeromgeving van de bacheloropleiding GLTC alleszins toereikend om de beoogde leerdoelen te realiseren. Het heeft bij de bacheloropleiding een hechte kleine leergemeenschap aangetroffen, waar docenten hun uiterste best doen om zo veel mogelijk kwaliteit te leveren en studenten zich uitgedaagd weten om het beste uit zichzelf en de opleiding te halen. Het geringe aantal inschrijvingen is wel een punt van zorg. Het panel heeft respect voor alle inspanningen die bestuurders, docenten en studenten zich getroosten om de opleiding toch levensvatbaar te houden. Het curriculum is de laatste jaren opnieuw ingericht, en met succes. Het panel vindt dat het curriculum een heldere opbouw heeft in drie fasen, met in elke fase een duidelijk accent. Het lesmateriaal vindt het panel goedgekozen; soms behandelt het originele onderwerpen en weinig bestudeerde teksten. Het voorziet in een brede opleiding in de klassieken, waarin voor sommige vakken Griekse en Latijnse teksten in samenhang worden behandeld. Het panel waardeert dat in sommige cursussen vernieuwende werkvormen worden ingezet, en dat informatietechnologie actief wordt ingezet.

De docenten doen veel om de opleiding zo studeerbaar mogelijk te maken, maar zij is en blijft van hoog niveau, waardoor er veel van studenten wordt gevraagd. Arbeidsmarktoriëntatie, begeleiding van studenten en voorzieningen zijn op orde. Het enige serieuze verbeterpunt dat het panel ziet in de leeromgeving betreft het scriptietraject. Om het voor studenten gemakkelijker te maken op tijd af te studeren, zou dit beter gestructureerd kunnen worden en studenten kunnen meer ondersteuning gebruiken, bijvoorbeeld in de vorm van een lijst met mogelijke scriptieonderwerpen. Voor het overige beveelt het panel de opleiding vooral aan al het goede dat de afgelopen jaren veroverd is te consolideren. Dit betreft nadrukkelijk ook de positie van de docenten, van wie zeer te hopen is dat de faculteit hen voor de opleiding weet te behouden.

Standaard 3: Toetsing

Het panel constateert dat het toetssysteem van de bacheloropleiding GLTC goed op orde is, met gevarieerde en evenwichtig gespreide toetsvormen, en veel formatieve toetsing het hele jaar door. Het waardeert dat er ook mondelinge tentamens worden gegeven en ook de kwaliteit van de feedback beoordeelt het panel als goed. Het adviseert de opleiding om waar mogelijk tegemoet te komen aan de wens van studenten om vaker via essays getoetst te worden en zo hun schrijfvaardigheid te verbeteren in de aanloop naar de bachelorscriptie. Het ziet in de nieuwe beoordelingsformulieren voor de scripties een uitstekende onderbouwing van het eindcijfer, wel is het belangrijk dat zowel de eerste als de tweede beoordelaar ze volledig invullen. Het kon zich grofweg vinden in de gegeven eindcijfers voor de scripties, maar vond de beoordeling aan de strenge kant. Het panel heeft tijdens de visitatie vernomen dat de nieuwe centrale Examencommissie Letteren positief is ontvangen en

onderschrijft de voordelen van harmonisering van procedures en efficiencywinst. De leden van de nieuwe examencommissie verdienen een compliment voor de voortvarende wijze waarop zij haar taken en de daarbij behorende procedures in een kort tijdsbestek vorm heeft gegeven. Het panel moedigt de examencommissie aan op de ingeslagen weg verder te gaan en heeft er het volste vertrouwen in dat de kwaliteitsborging van de toetsing bij deze commissie in goede handen is.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

Uit het toetsplan en de kwaliteitszorg op toetsing, uit het succes van de studenten in vervolgstudies en uit de kwaliteit van de scripties concludeert het panel dat de afgestudeerden van de bacheloropleiding GLTC de beoogde leerresultaten hebben gerealiseerd. De eindwerken laten een passend niveau zien. Volgens het panel zou de opleiding haar studenten kunnen aanmoedigen om hun interculturele competenties explicieter in de scripties te etaleren, zodat deze een wezenlijk onderdeel van de opleiding worden.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eendoordeel	positief

De voorzitter, prof. dr. Peter van Nuffelen, en de secretaris, drs. Mariette Huisjes, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 4 april 2020

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Context

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur is een van de zestien bacheloropleidingen aangeboden door de Faculteit Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen. Sinds 2018 wordt het onderwijs van de faculteit bestuurd vanuit vijf beheersmatige clusters. De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur maakt deel uit van het cluster Classics, History, Archaeology, Middle-Eastern Studies and American Studies (CHARMA). Per opleiding fungeert een opleidingscoördinator als schakel tussen de docenten en het clusterbestuur.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur (GLTC) leidt studenten op tot classici die beschikken over een breed pakket van competenties. Naast de interpretatie en analyse van hoogwaardige en complexe teksten leren de studenten ook om te reflecteren op cultuur in brede zin; bestudering van twee oude culturen die tegelijkertijd de onze sterk hebben beïnvloed en daarvan toch ook zeer verschillend zijn, daagt daartoe uit. Zo maken studenten zich interculturele competenties eigen: ze maken kennis met verschillende samenlevingsmodellen, en verwerven zo een levenshouding die in een toenemend complexe samenleving zeer waardevol is.

De opleiding kiest voor een geïntegreerde multidisciplinaire benadering van de oudheid, waarbij vijf disciplines worden ingezet om de Griekse en Latijnse cultuur in samenhang te begrijpen. Deze disciplines zijn: Griekse en Latijnse taal- en letterkunde, oude geschiedenis, klassieke en mediterrane archeologie en antieke wijsbegeerte. Deze benadering past bij de domeinspecifieke uitgangspunten zoals beschreven in het *Subject Benchmark Statement* van de Britse QAA (zie Bijlage 1). Het brede profiel van de opleiding sluit ook aan op ontwikkelingen in het secundair onderwijs, waar reflectie op de antieke cultuur in relatie tot onze hedendaagse cultuur steeds belangrijker wordt. Het sluit ook aan op trends in het internationale onderzoek naar de oudheid. De nadrukkelijk geïntegreerde aanpak is wat de Groningse bacheloropleiding onderscheidt van andere Nederlandse opleidingen in de klassieke talen.

Hoewel de opleiding niet exclusief opleidt voor het leraarschap, komen de meeste afgestudeerden wel in het onderwijs terecht. Daarmee voorziet de opleiding in een grote maatschappelijke behoefte, gezien het urgente lerarentekort op het gebied van de klassieke talen, zowel regionaal als nationaal.

Het panel vindt het profiel van de opleiding helder, eigentijds en goed aansluitend bij ontwikkelingen in het internationale onderzoek en het Nederlandse onderwijs. Gesprekken met de staf van de opleiding hebben het panel ervan overtuigd dat de klassieke profilering past bij de regionale functie die de opleiding heeft. De opleiding zou haar onderscheidende kenmerken (de nadruk op interculturele competenties en andere overdraagbare vaardigheden, de integrale benadering en ook een originele selectie van auteurs waarmee zij durft af te wijken van de traditionele corpora) nog nadrukkelijker naar voren kunnen brengen.

Beoogde leerresultaten

Het profiel van de opleiding komt terug in de beoogde leerresultaten (hierna: eindkwalificaties). Voor een volledig overzicht hiervan, zie Bijlage 2. De eindkwalificaties zijn ingedeeld in vijf categorieën en volgen daarmee de Dublindescriptoren.

Het panel vindt de eindkwalificaties helder geformuleerd, realistisch en van goed niveau en oriëntatie. Het waardeert de nadruk die ligt op overdraagbare vaardigheden zoals interculturele competenties. Dit maakt aannemelijk dat de opleiding de studenten klaarstoomt voor uiteenlopende vervolgopleidingen en beroepen, en niet alleen voor het leraarschap. Het panel raadt de opleiding aan dit te benadrukken in de werving van nieuwe studenten.

Overwegingen

Het panel vindt het profiel van de opleiding helder, eigentijds en goed aansluitend bij ontwikkelingen in het internationale onderzoek en het Nederlandse onderwijs. Hoewel zij niet exclusief opleidt voor het leraarschap draagt de opleiding wel bij aan de urgente maatschappelijke behoefte aan docenten klassieke talen. Een aantal onderscheidende kenmerken kan daarbij expliciet worden ingezet: de nadruk op interculturele competenties en andere overdraagbare vaardigheden, de integrale benadering en de originele selectie van auteurs waarmee zij durft af te wijken van de traditionele corpora. Hoewel zeer te hopen is dat de inschrijvingen toenemen, acht het panel het verstandig ook na te gaan hoe men de positie van de klassieke talen op andere wijzen kan versterken en hoe men met een klein docententeam een ruim aanbod van vakken kan blijven garanderen. Bijvoorbeeld door het aanbieden van faculteitsbrede vakken over receptie en/of door samen te werken met andere disciplines, zoals geschiedenis of literatuurwetenschap.

Het panel vindt de eindkwalificaties duidelijk geformuleerd en realistisch; ze sluiten goed aan bij het profiel van de opleiding. Niveau en oriëntatie van de eindkwalificaties zijn wat het panel betreft in lijn met de internationale eisen die gesteld worden aan een academische bacheloropleiding.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Naam en taal van het programma

De opleiding is Nederlandstalig, omdat precies vertalen en interpreteren van Griekse en Latijnse teksten centraal staat, en van bachelorstudenten nog niet verwacht kan worden dat zij dit in het Engels doen. De niet-talige cursusonderdelen ('Cultuurhistorie van de oudheid' I en II, 'Griekse en Latijnse literatuurgeschiedenis', de 'Onderzoekscolleges oude geschiedenis' en het 'Onderzoekscollege klassieke en mediterrane archeologie') kunnen wel in het Engels worden gegeven, als er belangstelling is van niet-Nederlandse studenten vanuit andere, Engelstalige, opleidingen. Het panel vindt deze pragmatische taalkeuze alleszins verdedigbaar. Bijkomend voordeel van het feit dat sommige bachelorcursussen in het Engels worden gegeven, is dat studenten alvast aan deze taal kunnen wennen voordat ze aan een Engelstalige masteropleiding beginnen.

Inhoud en structuur van het programma

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur bestaat uit twee varianten: een voltijd- en een deeltijdvariant. De deeltijdopleiding is inhoudelijk gelijk aan de voltijdopleiding; deeltijdstudenten volgen een individueel traject met een kleinere studiebelasting over een langere periode. De bevindingen en oordelen van het panel hebben betrekking op beide varianten, tenzij anders is aangegeven.

De laatste jaren is het curriculum sterk in beweging geweest. Voor een volledig overzicht van het huidige curriculum, zie Bijlage 3. De studenten beginnen met het aanleggen van de nodige basiskennis in de taal- en cultuurvakken. Voor de talen gebeurt dit in drie op elkaar voortbouwende modules voor zowel taalvaardigheid Latijn en Grieks (elk in totaal 15 EC). Hierin bestendigen de studenten hun grammaticale kennis, maar lezen zij ook al oorspronkelijke teksten. Daarnaast krijgen de studenten in de eerste fase van hun studie modules cultuurgeschiedenis van zowel Griekenland als Rome (elk 5 EC). In deze vakken komen oude geschiedenis, klassieke en mediterrane archeologie en antieke wijsbegeerte samen, en ze worden dan ook door verschillende docenten gezamenlijk gegeven. Tot slot volgen de studenten een vak 'Academische vaardigheden voor classici'.

De tweede fase van de studie begint al in het tweede semester van het eerste jaar en duurt voort tot in het tweede jaar. Deze fase draait om verbreding en verdieping van de kennis van antieke literatuur. Ook ontwikkelen studenten hun onderzoeks- en communicatievaardigheden verder door presentaties, werkstukken en andere opdrachten. Aan de orde komen poëzie, epos, drama en historiografische en documentaire teksten zoals inscripties en papyri. In deze fase werken de docenten Grieks en Latijn nauw samen; er zijn geen aparte tracks meer voor Grieks en Latijn. Tevens bevat de tweede fase van de opleiding een 'Pensum 1' (5 EC). In deze module verbeteren studenten hun leesvaardigheid door zelfstandige lectuur van teksten uit de epiek en geschiedschrijving. Tot slot kunnen studenten in deze fase 10 EC vrij besteden om kennis van gebieden die hun speciale belangstelling hebben uit te diepen, of om hun kennis te verbreden door bijvoorbeeld Italiaans te leren.

De laatste fase van de studie begint in het tweede semester van het tweede studiejaar. Kern hiervan vormen de zogeheten onderzoekscolleges, waarin de studenten zich de methodologieën eigen maken van de vijf disciplines die onderdeel uitmaken van de opleiding: Grieks, Latijn, archeologie, oude geschiedenis en antieke wijsbegeerte. Elk onderzoekscollege omvat 5 EC. De onderwerpen van de onderzoekscolleges liggen niet vast, maar worden bepaald door de docenten, in aansluiting op hun eigen onderzoek. De onderzoekscolleges bereiden de studenten voor op het schrijven van de bachelorscriptie (10 EC). Aan de basis van de scriptie liggen Latijnse en/of Griekse teksten, die de student selecteert in overleg met de scriptiebegeleider en die hij/zij zelfstandig leest (Pensum II, 5 EC). Naast het onderzoeks- en scriptietraject bestaat de laatste fase van de studie uit een minor van 30 EC. Hiervoor is het eerste semester van het derde studiejaar gereserveerd. Studenten kunnen deze studieruimte gebruiken om zich op hun vervolgstudie en latere loopbaan te oriënteren, bijvoorbeeld door een 'career minor' te volgen of een educatieve minor. Ten slotte wordt in het laatste semester van de studie een excursie naar beurtelings Griekenland en Italië georganiseerd.

Het panel vindt het curriculum uitstekend opgebouwd, met duidelijke accenten in elke fase. De brede oriëntatie op Griekse en Latijnse taal én cultuur komt goed terug in de vakken en is door het hele curriculum verweven. Bij het bestuderen van lesmateriaal tijdens het bezoek kwam het panel enkele verrassende originele teksten tegen, die niet tot de gangbare klassieke canon behoren; dit is verfrissend en stimulerend voor de studenten. Het panel vindt ook dat interculturele competenties die deel uitmaken van de overdraagbare vaardigheden goed in het curriculum zijn verankerd. In gesprekken met het panel toonden de studenten zich tevreden over de opleiding, met name de breedte ervan; de opleiding is minder geschikt voor studenten die zich al vanaf het begin sterk in een bepaalde richting willen specialiseren. Het panel constateert dat de staf de afgelopen jaren hard heeft gewerkt om de kwaliteit van het curriculum te verbeteren, en met goed resultaat. Het huidige curriculum stelt de studenten in staat om te beoogde leerresultaten te realiseren. Het raadt het clusterbestuur en de docenten sterk aan om het curriculum voorlopig stabiel te houden, zodat alle veranderingen kunnen indalen en de staf enige rust wordt gegund.

Zorgelijk is de geringe instroom van nieuwe eerstejaars studenten. Die lag de afgelopen jaren rond de twaalf studenten. Dit is te weinig om de opleiding kostendekkend te maken en daarmee wordt de opleiding wellicht in haar voortbestaan bedreigd. De docenten, het clusterbestuur en de faculteit zijn zich echter bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zij doen hun uiterste best om de opleiding voor het Noorden te behouden, omdat sluiting ervan het tekort aan leraren nog ernstiger

zou maken. In elk geval tot 2022 springen het clusterbestuur en de faculteit financieel bij, zodat de opleiding niet alleen afhankelijk is van het aantal inschrijvingen en de kwaliteit van het onderwijs hier niet onder lijdt. Intussen ontplooit de Werkgroep Instroom (bestaande uit jonge stafleden en studenten) tal van initiatieven om nieuwe studenten aan te trekken. Men richt zich vooral op de eerste vier klassen van het vwo, er zijn ideeën voor lesmodules over polytheïsme en oorlogsherdenkingen vroeger en nu, een vertaalwedstrijd, een escaperoom en een webclass. Alles om jongeren in een vroeg stadium te laten zien hoe interessant de oudheid is. Ook willen de docenten alle studenten aan de Rijksuniversiteit Groningen kans bieden op klassieke vorming, bijvoorbeeld door een minor 'The mirror of myth' aan te bieden. Het panel heeft diep respect voor alle inspanningen die de bestuurders, docenten en studenten zich getroosten en de originele en veelbelovende oplossingen waar zij mee komen. Deze tonen op zichzelf al aan dat de bacheloropleiding GLTC vitaal is. Het is zeer te hopen dat de inschrijvingen toenemen; daarnaast acht het panel het verstandig om ook alternatieve toekomstscenario's achter de hand te houden, zoals samenwerking met andere opleidingen.

Onderwijsmethoden

De opleiding bestaat grotendeels uit kleinschalige werkcolleges, waarin van studenten een actieve bijdrage wordt gevraagd. Naast traditionele cursussen bevat de opleiding ook vernieuwende werkvormen, heeft het panel geconstateerd, die leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en filosofische training met elkaar vermengen. Bijzonder is ook dat in veel cursussen Griekse en Latijnse teksten gezamenlijk worden behandeld. In de onderzoekscolleges worden studenten betrokken bij het onderzoek van de docenten, maar ook daarbuiten worden studenten soms ingezet om docenten bij hun onderzoek te ondersteunen. De studenten waarderen dit, vertelden zij het panel, omdat het hun een inkijkje geeft in hoe wetenschappelijk onderzoek werkt. De cursusonderdelen 'Pensum I' en 'Pensum II' bestaan hoofdzakelijk uit zelfstudie. Bij 'Pensum I' wordt gebruik gemaakt van een softwareprogramma waarin studenten vragen over de te lezen teksten kunnen stellen, die dan door medestudenten of docenten worden beantwoord. Bij 'Pensum II' geeft de scriptiebegeleider ondersteuning bij de zelfstudie. De opleiding maakt actief gebruik van informatietechnologie, niet alleen in de colleges maar ook door studenten te leren omgaan met verschillende soorten digitale databestanden. Het panel heeft waardering voor de gekozen werkvormen en vindt dat ze goed passen bij de leerdoelen van de opleiding.

Scriptietraject

Om logistieke redenen is het schrijven van de scriptie gepland in het laatste deel van het laatste semester van de studie. Studenten worden aangemoedigd al eerder na te denken over een onderwerp. Hiertoe biedt de opleiding een scriptieklas aan vanaf het begin van het derde studiejaar. Het panel heeft echter tijdens het locatiebezoek vernomen dat lang niet alle studenten van deze scriptieklas gebruikmaken, ook omdat zij in het betreffende blok met veel andere dingen bezig zijn. Tegelijkertijd ervaren de studenten een tekort aan begeleiding tijdens het scriptietraject; zij voelen zich enigszins aan hun lot overgelaten.

Het panel adviseert de opleiding om het scriptietraject sterker te structureren. Zo kan van de scriptieklas een verplicht curriculumonderdeel worden gemaakt, mogelijk moet dit onderdeel in het curriculum worden verplaatst. Ook zouden docenten een lijst met mogelijke scriptieonderwerpen – al dan niet aansluitend bij het onderzoek van docenten – kunnen opstellen. In de scriptieklas kan een planning van het schrijftraject worden besproken, waarin dit wordt opgedeeld in kleinere, behapbare 'brokken'. Om te voorkomen dat sommige docenten overbelast raken door de begeleiding van te veel scripties, kan er een limiet worden gesteld aan het aantal studenten dat één docent begeleidt.

Studeerbaarheid

De opleiding zet zich in om het curriculum zo studeerbaar mogelijk in te richten, bijvoorbeeld door de studielast evenwichtig over de semesters te verspreiden. Ook de opleidingscommissie zet zich in voor de studeerbaarheid en kwaliteit; zij evalueert na elk blok de vakken uit het voorgaande blok. Het panel heeft de verslagen van de opleidingscommissie bestudeerd en constateert dat zij actief en

toegankelijk is en grondig verslag legt. Omdat de opleiding een kleine gemeenschap is, worden de studeerbaarheid en kwaliteit van de opleiding daarnaast vooral ook langs informele kanalen bewaakt. Dit alles neemt niet weg dat de opleiding een hoog niveau heeft en door studenten als zeer uitdagend wordt ervaren. Hierin schuilt een gevaar. Het scriptietraject dat hierboven is beschreven is een van de struikelblokken in het curriculum. Bij 'Pensum 1' zouden de studenten graag meer begeleiding krijgen; dit vak kent slechts vier contacturen. Het is het panel gebleken dat intensievere begeleiding bij 'Pensum I' helaas niet mogelijk is. De personele capaciteit van deze kleine opleiding is hiervoor eenvoudigweg ontoereikend. Daarnaast is het ook een doel van pensum om zelfstandige oordeelsvelling bij studenten te bevorderen. De gekozen oplossing met een interactief softwareprogramma en een 'open spreekuur' acht het panel het hoogst haalbare.

Na het gesprek met het panel, waarin studenten hun zorgen hadden geuit over de studeerbaarheid van de opleiding, hechtten zij eraan deze zorgen toch ook te relativiseren. In een nagekomen mail aan het panel benadrukken de studenten dat de hoge eisen die aan hen gesteld worden niet alleen een last zijn, maar er ook voor zorgen dat ze de opleiding als zeer waardevol ervaren en dat ze trots zijn op hun diploma. Passie en discipline zijn onontbeerlijk, zeggen de studenten, maar voor wie beide heeft, is het goed mogelijk om de opleiding in de nominale drie jaar af te ronden.

Studenten die aan de studie beginnen zonder Grieks én Latijn in hun eindexamenpakket, moeten een inhaalslag maken in de ontbrekende taal. Voor hen wordt een zogeheten schakelcursus aangeboden. Sinds het studiejaar 2018-2019 is het curriculum zo ingericht dat deze studenten wel de modules 'Taalvaardigheid I en II' volgen samen met de andere studenten, maar daarbij extra begeleiding krijgen. Hoe dit uitpakt, kan nog niet worden vastgesteld omdat zich voor 2018-2019 geen studenten met een zonder voorafgaande kennis van Grieks en Latijn hadden ingeschreven.

Het panel stelt vast dat de bacheloropleiding GLTC uitdagend maar studeerbaar is. Het raadt de opleiding wel aan het scriptietraject duidelijker te structureren.

Arbeidsmarktorientatie

Na de vorige visitatie kreeg de opleiding het advies meer aandacht te besteden aan de mogelijkheden voor studenten om stage te lopen. Sindsdien zijn de stages echter niet langer onderdeel van het kerncurriculum, maar kunnen ze als minor worden gevolgd. Het is de Letterenfaculteit die via de Mobility Office de studenten ondersteunt bij het zoeken van een stageplek. In hun vrije studieruimte kunnen de studenten zich ook voorbereiden op hun loopbaan door de 'Career minor' te volgen. Hierbij leren studenten aan de hand van concrete casussen wat ze kunnen doen met de kennis die ze zich tijdens de studie eigen maken. Tevens biedt de faculteit ondersteuning bij de voorbereiding van studenten op hun werkzame leven door een gesprek met de beleidsmedewerker beroepenveld. De staf van GLTC organiseert samen met de studievereniging Boreas een tweejaarlijkse loopbaandag, waarop alumni uit verschillende sectoren vertellen over hun ervaringen. Ook heeft GLTC een eigen Raad van Advies, bestaande uit vertegenwoordigers van het beroepenveld, alumni en stafleden. Deze raad adviseert over aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt. Hiermee krijgen de studenten volgens het panel voldoende ondersteuning bij hun oriëntatie op de arbeidsmarkt.

Begeleiding van studenten

De studenten geven in hun bijdrage aan de zelfevaluatie aan dat zijn unaniem tevreden zijn over de studieadviseur: 'Hij weet veel en blijft altijd rustig'. Ook over de studentmentoren die door de studievereniging worden toegewezen aan studenten, zijn zij tevreden.

Docenten

De opleiding heeft een periode van onderbezetting achter zich gelaten. Sinds de laatste visitatie is de staf uitgebreid en verjongd. De docenten vormen nu een hecht, enthousiast team met een breed scala aan specialismen, beschrijft de opleiding in haar zelfevaluatie. De personele lacunes die het vorige visitatiepanel opmerkte zijn ingevuld. Alle docenten zijn gepromoveerd en in het bezit van een basiskwalificatie onderwijs. Eén docent heeft een seniorkwalificatie onderwijs. Studenten zijn zeer ingenomen met hun docenten. Ze vinden hen deskundig en toegankelijk en ze vinden dat de

docenten over het algemeen goed reageren op feedback. Niet toevallig is drie jaar achter elkaar een docent klassieke talen genomineerd als docent van het jaar van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het panel bevestigt het hierboven geschetste positieve beeld van de staf en constateert bovendien dat de docenten hun uiterste best doen om met weinig mensen zo veel mogelijk kwaliteit te bieden. Net als bij het curriculum vindt het panel stabiliteit en behoud van het huidige positieve momentum voorlopig het belangrijkste doel voor de personele bezetting.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Via de Groningse Universiteitsbibliotheek en de ICT-afdeling beschikt de bacheloropleiding GLTC over de benodigde speciale fonts en Griekse en Latijnse gedigitaliseerde literaire teksten, in- en opschriften en papyri, evenals bibliografische databases. Voor de excursie in het derde studiejaar kan de opleiding beschikken over de faciliteiten van het Koninklijk Nederlands Instituut in Rome en het Nederlands Instituut in Athene. De voorzieningen zijn hiermee in orde, volgens het panel.

Overwegingen

Het panel vindt het curriculum, de docenten en de leeromgeving van de bacheloropleiding GLTC alleszins toereikend om de beoogde leerdoelen te realiseren. Het heeft bij de bacheloropleiding een hechte kleine leergemeenschap aangetroffen, waar docenten hun uiterste best doen om zo veel mogelijk kwaliteit te leveren en studenten zich uitgedaagd weten om het beste uit zichzelf en de opleiding te halen. Het geringe aantal inschrijvingen is wel een punt van zorg. Het panel heeft respect voor alle inspanningen die bestuurders, docenten en studenten zich getroosten om de opleiding toch levensvatbaar te houden. Het curriculum is de laatste jaren opnieuw ingericht, en met succes. Het panel vindt dat het curriculum een heldere opbouw heeft in drie fasen, met in elke fase een duidelijk accent. Het lesmateriaal vindt het panel goedgekozen; het gaat soms over originele onderwerpen en weinig bestudeerde teksten. Het voorziet in een brede opleiding in de klassieken, waarin voor sommige vakken Griekse en Latijnse teksten in samenhang worden behandeld. Het panel waardeert dat in sommige cursussen vernieuwende werkvormen worden ingezet, en dat informatietechnologie actief wordt ingezet.

De docenten doen veel om de opleiding zo studeerbaar mogelijk te maken, maar zij is en blijft van hoog niveau, waardoor er veel van studenten wordt gevraagd. Arbeidsmarktorientatie, begeleiding van studenten en voorzieningen zijn op orde. Het enige serieuze verbeterpunt dat het panel ziet in de leeromgeving betreft het scriptietraject. Om het voor studenten gemakkelijker te maken op tijd af te studeren, zou dit beter gestructureerd kunnen worden en studenten kunnen meer ondersteuning gebruiken, bijvoorbeeld in de vorm van een lijst met mogelijke scriptieonderwerpen. Voor het overige beveelt het panel de opleiding vooral aan al het goede dat de afgelopen jaren veroverd is te consolideren. Dit betreft nadrukkelijk ook de positie van de docenten, van wie zeer te hopen is dat de faculteit hen voor de opleiding weet te behouden.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Toetssysteem van de opleiding

Met haar toetssysteem sluit de opleiding aan bij visie op toetsing van de Rijksuniversiteit Groningen en de Faculteit Letteren. In deze visie is toetsing niet alleen bedoeld om vast te stellen of studenten de beoogde leerresultaten hebben behaald, maar stuurt ook het leerproces. Accurate informatie vooraf en adequate feedback achteraf zijn hiervoor van belang. Toetsing kan ook de docenten helpen om de effectiviteit van hun onderwijs te beoordelen, hiertoe is het cruciaal dat docenten en studenten

met elkaar in gesprek blijven over de colleges, de collegestof en de toetsing. Overeenkomstig deze visie worden studenten in de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur gedurende de cursussen doorlopend formatief getoetst. De breedte van de opleiding vraagt om gevarieerde toetsvormen: naast schriftelijke tentamens en opdrachten zijn er ook grammaticatests, presentaties, vertaalopdrachten, essays en mondelinge tentamens. Deze laatste gebruikt de opleiding om scanderend lezen van klassieke poëzie en het mondeling kunnen overdragen van kennis te toetsen. Een toetsplan koppelt de verschillende cursussen aan de leerdoelen en garandeert zo dat studenten die de volledige opleiding met succes hebben doorlopen ook aan de eindkwalificaties voldoen. De studenten krijgen altijd gedetailleerde feedback op hun toetsen, ten minste schriftelijk en soms ook mondeling.

Het panel vindt de cursorische toetsing in de bacheloropleiding GLTC goed op orde. Er is een duidelijk toetsplan en de toetsvormen zijn voldoende gevarieerd en goed gespreid over het jaar. Het panel waardeert dat er ook mondelinge tentamens worden afgenomen, omdat die weliswaar arbeidsintensief zijn, maar voor sommige toetsdoelen toch de meest geëigende vorm. Ook de feedback die gegeven wordt vindt het panel van goede kwaliteit. De studenten hebben in hun bijdrage aan de zelfevaluatie en ook in de gesprekken met het panel aangegeven dat zij over het algemeen tevreden zijn met de toetsing, maar graag meer schrijfervaring zouden opdoen en daarom vaker dan nu met een essay willen worden getoetst. Het panel adviseert de opleiding aan dit verzoek gehoor te geven. Vooral de onderzoekscolleges lenen zich uitstekend voor toetsing via een essay.

Toetsing van scripties

Voor de toetsing van de bachelorscripties heeft de opleiding een eigen beoordelingsformulier ontwikkeld en door de examencommissie laten goedkeuren. Dit wordt door de begeleider en de tweede beoordelaar onafhankelijk ingevuld. Mochten hun oordelen ver uit elkaar liggen, dan betrekken zij de examencommissie bij het eindcijfer. Het formulier behandelt: probleemveld, vraagstelling, operationalisering, betoogstructuur, gebruik van primaire bronnen, gebruik van secundaire literatuur, annotatie, leesbaarheid en vormgeving. De begeleider/eerste beoordelaar geeft daarnaast ook een cijfer voor het proces waarin de scriptie tot stand kwam.

Het panel heeft een steekproef van de scripties en de bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd. Het kwam grofweg tot dezelfde cijfers als de examinatoren, zij het dat het panel de beoordelingen aan de strenge kant vindt. Het panel vindt de beoordelingsformulieren uitstekend opgesteld; mits door beide examinatoren volledig ingevuld maken ze het eindcijfer goed navolgbaar. Het panel zag dat de formulieren soms nog te minimalistisch worden ingevuld en vraagt de opleiding erop toe te zien dat de professioneel opgezette beoordelingspraktijk volledig indaalt bij alle docenten.

Examencommissie

De borging van de toetskwaliteit berust bij de examencommissie. Tot 1 januari 2019 was dit de Examencommissie Geschiedenis, Mediastudies en GLTC. Vanaf die datum is deze verdergegaan als expertiseteam in een nieuwe centrale Examencommissie Letteren. In deze nieuwe Examencommissie hebben de voorzitters van de samenstellende expertiseteams zitting, plus een professionele toetsdeskundige. De examencommissie evalueert steekproefsgewijs de toetsing van individuele vakken en van de scripties, met als streven de toetsing van zo veel mogelijk vakken eens in de drie jaar te evalueren. Zij ziet er daarbij op toe dat de toetsing verloopt volgens de door de Examencommissie Letteren opgestelde Regels en Richtlijnen, dat per cursus de in het toetsplan genoemde leerdoelen worden getoetst en dat de toetsing valide, betrouwbaar en transparant is. De examencommissie controleert ook het eindniveau van de studenten en ziet toe op de beoordeling van scripties. De controles van de examencommissie vinden plaats aan de hand van de toetsdossiers die door de vakcoördinatoren en docenten worden aangeleverd. Deze bevatten studiehandleiding, werkstukken/tentamens en beoordelingsformulieren, eventuele hertentamens, antwoordmodellen en resultatenlijsten met deel- en eindcijfers. Voor de evaluatie van toetsing heeft de examencommissie een borgingsprotocol opgesteld. Naast een controlerende heeft de examencommissie ook een adviserende functie ten aanzien van regelingen, beoordelingsformulieren etc.

Het panel vernam tijdens de visitatie dat de recente overgang naar één centrale examencommissie door iedereen als zeer positief wordt ervaren. Een belangrijk voordeel is dat de procedures door de hele letterenfaculteit heen vergelijkbaar kunnen worden gemaakt, ook werkt één centrale examencommissie efficiënter dan verschillende decentrale. Voor opleidingsspecifieke aangelegenheden zijn er de expertiseteams binnen de examencommissie. Het panel onderschrijft deze voordelen en complimenteert de leden van de examencommissie met de voortvarende wijze waarop zij in korte tijd de nieuwe werkwijze in het vat hebben gegoten, door bijvoorbeeld facilitering van het borgingsproces, het opstellen van regels en richtlijnen en een evaluatieprotocol. Het zorgen voor één 'loket' voor de faculteit waar iedereen terecht kan met vragen of klachten over toetsing is een volgende stap waaraan wordt gewerkt. Het panel heeft er het volste vertrouwen in dat de toetskwaliteit van de bacheloropleiding GLTC bij de Examencommissie Letteren ook voor de toekomst in goede handen is.

Overwegingen

Het panel constateert dat het toetssysteem van de bacheloropleiding GLTC goed op orde is, met gevarieerde en evenwichtig gespreide toetsvormen, en veel formatieve toetsing het hele jaar door. Het waardeert dat er ook mondelinge tentamens worden gegeven en ook de kwaliteit van de feedback beoordeelt het panel als goed. Het adviseert de opleiding om waar mogelijk tegemoet te komen aan de wens van studenten om vaker via essays getoetst te worden en zo hun schrijfvaardigheid te verbeteren in de aanloop naar de bachelorscriptie. Het ziet in de nieuwe beoordelingsformulieren voor de scripties een uitstekende onderbouwing van het eindcijfer, wel is het belangrijk dat zowel de eerste als de tweede beoordelaar ze volledig invullen. Het kon zich grofweg vinden in de gegeven eindcijfers voor de scripties, maar vond de beoordeling aan de strenge kant. Het panel heeft tijdens de visitatie vernomen dat de nieuwe centrale Examencommissie Letteren positief is ontvangen en onderschrijft de voordelen van harmonisering van procedures en efficiencywinst. De leden van de nieuwe examencommissie verdienen een compliment voor de voortvarende wijze waarop zij haar taken en de daarbij behorende procedures in een kort tijdsbestek vorm heeft gegeven. Het panel moedigt de examencommissie aan op de ingeslagen weg verder te gaan en heeft er het volste vertrouwen in dat de kwaliteitsborging van de toetsing bij deze commissie in goede handen is.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Dat de afgestudeerde bachelors zich de beoogde leerresultaten eigen hebben gemaakt, is zoals hierboven geschetst verankerd in het toetsplan, de toetsing en de kwaliteitsborging van de toetsing. Daarnaast blijkt het ook uit het succes van studenten in vervolgstudies en het niveau van de bachelorscripties.

De meeste afgestudeerden vervolgen hun studie met een masteropleiding in Groningen. Dat is in veel gevallen de educatieve master Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, maar ook de masteropleidingen Classics and Ancient Civilisations, de reseachmaster Classical, Medieval and Early Modern Studies zijn keuzes die regelmatig voorkomen, evenals andere masteropleidingen op het gebied van taalwetenschap, filosofie of godsdienstwetenschap of zelfs een kunstopleiding theater of muziek. Voor zover bij de opleiding bekend, zijn de afgestudeerden goed voorbereid op al deze vervolgoopleidingen. In de zelfevaluatie van de masteropleiding Classics and Ancient Civilisations (een grootafnemer van GLTC-bachelors) geven de studenten aan dat de overgang naar deze master vanuit de bacheloropleiding GLTC soepel verliep.

Ten slotte blijkt de mate waarin de beoogde leerresultaten zijn bereikt ook uit de kwaliteit van de bachelorscripties. Het panel vindt de scripties die zij heeft bestudeerd van goed niveau. Ze zijn

substantiëler dan de scripties met een vergelijkbaar puntenaantal van andere opleidingen en de grote verscheidenheid aan onderwerpen sluit goed aan bij het brede profiel van de opleiding. Hoewel uiteraard de kwaliteit van de gelezen scripties verschilt, trof het panel in veel scripties boeiende, goed afgebakende vraagstellingen aan, waarvan de uitwerking goed was ingebed in de theorie. Volgens het panel zou de opleiding de studenten kunnen aanmoedigen om hun interculturele competenties explicieter in de bachelorscripties te etaleren. Wanneer de opleiding deze competenties als een wezenlijk onderdeel van de beoogde leerresultaten omarmt, getuigt dit in de ogen van het panel van een moderne, voor de hedendaagse arbeidsmarkt relevante omgang met de oudheid.

Overwegingen

Uit het toetsplan en de kwaliteitszorg op toetsing, uit het succes van de studenten in vervolgstudies en uit de kwaliteit van de scripties concludeert het panel dat de afgestudeerden van de bacheloropleiding GLTC de beoogde leerresultaten hebben gerealiseerd. De eindwerken laten een passend niveau zien. Volgens het panel zou de opleiding haar studenten kunnen aanmoedigen om hun interculturele competenties explicieter in de scripties te etaleren, zodat deze een wezenlijk onderdeel van de opleiding worden.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft alle vier de standaarden van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur beoordeeld als 'voldoet'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel over de opleiding daarmee 'positief'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur heeft aan het panel de *Subject Benchmark Statement Classics and Ancient History (including Byzantine Studies and Modern Greek)* (2014) voorgelegd.

Nadien heeft de QAA een vernieuwde versie gepubliceerd en de versie uit 2014 van haar website verwijderd. Voor de versie uit 2019, zie: https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/subject-benchmark-statement-classics-and-ancient-history-including-byzantine-studies-and-modern-greek.pdf?sfvrsn=21e2cb81_5. Hierin staan ook de belangrijkste wijzigingen tussen de versies uit 2014 en 2019 beschreven.

BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Dublin Descriptoren	Een afgestudeerde Bachelor Griekse en Latijnse Taal en Cultuur kan bogen op aantoonb(a)ar(e):
Kennis en inzicht 1. Student heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	1.1 inzicht in de samenhang van de antieke cultuur en haar disciplines - Griekse en Latijnse taal- en letterkunde van de Oudheid, Oude Geschiedenis, Klassieke en Mediterrane Archeologie en Filosofie van de Oudheid - en de doorwerking van de antieke cultuur in de Westerse cultuurgeschiedenis; 1.2 algemene kennis van en inzicht in de geschiedenis van de Griekse en Latijnse literatuur en haar belangrijkste genres; 1.3 algemene kennis van en inzicht in de beginselen van de historische taalkunde, in het bijzonder m.b.t. de talen Grieks en Latijn; 1.4 brede basiskennis op het gebied van de cultuurvakken Oude Geschiedenis, Klassieke en Mediterrane Archeologie en Filosofie van de Oudheid.
Toepassen kennis en inzicht 2. Student is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	2.1 vermogen om met behulp van een woordenboek en (als deze er zijn) commentaren Griekse en Latijnse teksten van gemiddelde moeilijkheidsgraad te lezen en te analyseren, en daarbij gebruik te maken van de basisbegrippen van de tekstkritiek, de metriek, de stilistiek en de retorica; 2.2 vermogen om onder begeleiding een beperkt onderzoek op te zetten en uit te voeren en de resultaten ervan in een analytisch betoog weer te geven; 2.3 vermogen om gebruik te maken van de belangrijkste bibliografische en heuristische instrumenten en hulpmiddelen op het gebied van de Griekse en Romeinse oudheid; 2.4 beheersing van algemene academische vaardigheden, zoals het logisch redeneren en argumenteren in zowel mondelinge als schriftelijke vorm.
Oordeelsvorming 3. Student is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante	3.1 vermogen om kennis, begrip en vaardigheden toe te passen bij het systematisch en kritisch evalueren van informatie uit uiteenlopende bronnen, en daarbij problemen en vragen te identificeren, alsmede creativiteit te tonen bij het beantwoorden van deze vragen. 3.2 vermogen om de maatschappelijke implicaties van oordelen te overzien en, begrip hebbend voor andere culturen en opvattingen, morele

sociaalmaatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	verantwoordelijkheid te nemen voor de gevormde en gegeven oordelen.
<p>Communicatie</p> <p>4. Student is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.</p>	<p>4.1 vermogen om op grond van het eigen oordeel op kritische en effectieve wijze van gedachten te wisselen met vakgenoten;</p> <p>4.2 capaciteit om op betrouwbare en accurate wijze te communiceren en discussiëren met anderen over het eigen vakgebied, onder meer door het schriftelijk en mondeling becommentariëren van onderzoek van medestudenten en het mondeling presenteren en verdedigen van eigen onderzoek, daarbij rekening houdend met de opvattingen en gevoelens van anderen.</p>
<p>Leervaardigheid</p> <p>5. Student bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.</p>	<p>5.1 vermogen te werken onder tijdsdruk en te kunnen omgaan met deadlines;</p> <p>5.2 bezit van voldoende leervaardigheden en domeinkennis om via vervolgopleidingen zich verder te ontwikkelen op het professionele vlak;</p> <p>5.3 vermogen om gestructureerde, helder geformuleerde en taalkundig correcte teksten te schrijven;</p> <p>5.4 vermogen om effectief gebruik te maken van ICT-toepassingen.</p>

BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

1 ^e semester		2 ^e semester	
Gr. taalvaardigheid I	5	Gr. taalvaardigheid II	5
Lat. taalvaardigheid I	5	Lat. taalvaardigheid II	5
Cultuurgeschiedenis I: Griekenland	5	Cultuurgeschiedenis II: Rome	5
		Academische vaardigheden voor classici	5
		Drama I Gr.	5
		Gr. en Lat. literatuurgeschiedenis	5
		Drama II Lat.	5

Waar van toepassing: schakelcursus i.p.v. Gr. of Lat. taalvaardigheid I en II

3 ^e semester		4 ^e semester	
Epos I Gr.	5	Epos II Lat.	5
Gr. en Lat. Taalkunde	5	Histor. en documentaire teksten I	5
Pensum I	5	Gr. en Lat. poëzie-analyse	5
<i>Vrije Ruimte</i>	10	Ozc oude geschiedenis	5
		Histor. en documentaire teksten II	5
		Ozc archeologie	5
		Ozc antieke wijsbegeerte	5

5 ^e semester		6 ^e semester	
<i>Minor</i>	30	Ozc Grieks	5
		Ozc Latijn	5
		Scriptie	10
		Excursie	5
		Pensum II	5

BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA

Day 1 (Wednesday 30 October)	
09.00 - 09.15	Arrival of the panel / Welcome from the Vice-Dean
09.15 - 12.30	Preparation, private panel meeting and documentation review
12.30 - 13.00	Lunch break
13.00 - 13.45	Meeting with faculty senior management
13.45 - 14.15	Private panel meeting
14.15 - 15.00	Meeting with programme management - BA en MA (North) American Studies
15.00 - 15.45	Meeting with students - BA en MA (North) American Studies
15.45 - 16.30	Meeting with staff - BA en MA (North) American Studies
16.30 - 17.30	Private panel meeting and documentation review
17.30 - 18.00	Open consultation hour

Day 2 (Thursday 31 October)	
09.00 - 10.00	Private panel meeting
10.00 - 10.45	Meeting with programme management - B Griekse en Latijnse Taal en Cultuur and M Classics
10.45 - 11.30	Meeting with students - B Griekse en Latijnse Taal en Cultuur en M Classics
11.30 - 12.15	Meeting with staff - B Griekse en Latijnse Taal en Cultuur en M Classics
12.15 - 12.45	Lunch break
12.45 - 13.15	Private panel meeting
13.15 - 14.00	Meeting with programme management - B Midden-Oosten Studies en M Middle Eastern Studies
14.00 - 14.45	Meeting with students - B Midden-Oosten Studies en M Middle Eastern Studies
14.45 - 15.30	Meeting with staff - B Midden-Oosten Studies en M Middle Eastern Studies
15.30 - 16.30	Private panel meeting
16.30 - 17.15	Meeting with Examination Board
17.15 - 17.45	Private panel meeting

Day 3 (Friday 1 November)	
09.00 - 10.00	Private panel meeting and documentation review
10.00 - 11.00	Final interview with management
11.00 - 11.30	Break
11.30 - 12.30	Private panel meeting to formulate conclusions of the visit
12.30 - 13.00	Lunch break
13.00 - 15.30	Private panel meeting to formulate conclusions of the visit
15.30 - 16.30	Development dialogue(s) in three parallel sessions: Middle Eastern; (North) American Studies; Classics
16.30 - 17.00	Informal feedback on the panel's findings and recommendations
17.00 - 18.00	End of the site visit / Drinks

BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Selectie eindwerken

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek twaalf eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur (GLTC). Bij deze opleiding is geen sprake van vaste tracks of varianten waarmee het panel in de selectie van eindwerken rekening diende te houden. De selectie werd gebaseerd op een lijst van 31 afgestudeerden uit de periode 2015-2019, waarbij werd gezorgd voor een evenwichtige spreiding in cijfers, onderwerpen en begeleiders. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Vanwege de hoeveelheid te beoordelen opleidingen aan de Rijksuniversiteit Groningen binnen het visitatiecluster Regiostudies zijn niet vijftien maar twaalf scripties van de bacheloropleiding GLTC geselecteerd. Er is sinds 1 januari 2019 een gedeelde examencommissie voor alle opleidingen aan de Faculteit der Letteren. Bij de verplichte vakken maken twee vakken (in totaal 10 EC) ook onderdeel uit van de Facultaire Minor Oudheidstudies en Premasterminor Ancient History. Studenten GLTC hebben 10 EC vrije ruimte om te besteden bij bijvoorbeeld Geschiedenis, Filosofie, Archeologie of Italiaans. Ook kent de opleiding voor 15 EC aan taalvaardigheidsvakken. Binnen de Faculteit der Letteren worden meer gelijksoortige taalvaardigheidsvakken aangeboden; binnen de B Midden-Oosten Studies (Arabisch/Hebreeuws) en bij de B Minorities and Multilingualism (Fries). Aanvullend is er in het derde jaar nog een 'Minor' van 30 EC waarbij studenten kunnen kiezen uit een buitenlandverblijf, een 15 EC stage aangevuld met een 15 EC minor, of een volledige minor - waarbij verdere inhoudelijke overlap met aanverwante programma's kan ontstaan.

Bestudeerde documenten

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Inzage facultair en overig materiaal Regio- en Oudheidstudies:

- Jaarverslag Examencommissie Letteren (ECL) 2017-2018;
- Vastgestelde notulen Examencommissie Letteren (ECL) 2018-2019;
- Jaarverslag Expertiseteam Geschiedenis, Mediastudies en GLTC (GMG) 2017-2018;
- Vastgestelde notulen Expertiseteam Geschiedenis, Mediastudies en GLTC (GMG) 2018-2019;
- Procedure evaluaties Faculteit der Letteren;
- Big7 Examencommissie Letteren.

Inzage documenten van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur:

- Zelfevaluatie inclusief bijlagen;
- Jaarverslag Opleidingscommissie (OC GLTC) 2017-2018;
- Besluitenlijst Opleidingscommissie (OC GLTC) 2018-2019;
- Student-staf ratio cijfers opleiding Griekse- en Latijnse Taal en Cultuur;
- E-mail studenten en alumnus opleiding Griekse- en Latijnse Taal en Cultuur.

Het panel heeft van een selectie vakken complete cursusedossiers ingezien. Van al deze vakken is beschikbaar gesteld op papier en via de digitale leeromgeving Nestor: de studiehandleiding, literatuur, werkstukken en beoordelingen, het relevant collegemateriaal, de tentamenvragen en antwoordmodellen, een selectie van gemaakte (her)tentamens en de vakevaluaties. Voor de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur waren dit de volgende vakken:

- Griekse Taalvaardigheid I (B1; LQX017P05);
- Onderzoekscollege Antieke Wijsbegeerte (B2; LQX026B05);
- Onderzoekscollege Latijn (B3; LQL013B05).